

ACC. N:R. M. 10316: 1-10.

Landskap: Skåne. Upptecknat av: Karl Åkesson.
Härad: Bara. Adress: Bantorget 13, Lund.
Socken: Nevishög. Berättat av: Karl Åkesson.
Uppteckningsår: 1947. Född år 1881 i Nevishög.

När den nya tiden kom till bygden.

s.1-8.

Avskrift av tal vid byastämma

s.9-10.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Luf 59

ACC. N:R M. 10316 /

L. U. F. 59.

Laga skifte infördes 1808.

Byastämman hölls alltid i åldermannens hem och kallades för åldermansgille, vilket jag förmodar var detsamma. Det sista åldermansgillet min far, Nils Åkesson, f. 1827, d. 1913, antecknat i sin dagbok hölls den 13 nov. 1876. Vid föregående åldermansgille den 12 nov. 1875 hade en åbo fått 6 kr. för en bro och en annan 3 kr. för $\frac{1}{2}$ bro. Broarna synes icke haft något egentligt byaintresse utan blivit kostnadsersatta genom något kotteri. Till ersättningen hade byamännen sammanskjutit 1 kr. 50 öre för varje helt mantal. Förmodligen är den ganska onödiga sammanskjutningen och ersättningarnas något skevaktiga fördelning samt den nedan nämnda gillesstämmningen orsaken till åldermansgillenas upphörande. Någon slags byhandling eller byinventarie torde icke ha funnits på de senaste 100 åren. I annat fall skulle säkerligen min far i sin dagbok och min farfar i sina anteckningar nämnt därom. De senare tidernas ekonomiska föreningar följde icke alls byns

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

gränser. Deras ändamål voro ju också helt andra. De tidigaste jag minns, bildades 1902, men förmodligen hade det funnits sådana redan på 1890-talet.

En gång, då min far, som av sprit endast brukade ytterst litet, hade åldermansgille, hade byamännen kommit överens om att, därest han ej bjöd rikligt med sådan, så att de blev ordentligt fulla, skulle de draga honom med sig till stanstorpa-kru, $2\frac{1}{2}$ km. Far hade fått reda på det på förhand och varskott sin dräng, en stor, stark karl. Då emellertid Per Svensson å nr 7 och 9 tagit något fatt i far och sagt: "Kom nu, Nels, så går vi ti krued" och far sagt: "Bry sig inte om de, Per Svensson" samt fars dräng börjat visa sig, blev allt fullständigt lugnt igen.

Vid åldermansgillena söps det mycket. En gång, när åldermansgillet hölls, jag fattade det för, hos pevermöllaren Nils Andersson, statsrådet Linders far, som söp förfärligt - det skulle i så fall möjligen vara 1874 - hade byamännen blivit ganska fulla, bland dem nämnde Per Svensson, som knappast kunde hålla sig på

pevermöllaren

vägen. Pevermöllaren, som ej var så full - han tålde massor - skulle förstås, beskäftigt nog, leda honom, så att han inte kom till någon förtret, skada. Pevermöllaren, som väl visste, att ett stycke längre fram var gropen vid sidan om vägen rymlig och innehöll mycket vatten, hade svårt att emellan de knuffar, han avsiktligt gav honom, hålla honom i stadig gång. Då de kommit till vattensamlingen, kunde han naturligtvis omöjligen hålla honom kvar på vägen, utan där plumsade Per Svensson ned i gropen. Men endast han. Pevermöllaren blev utom sig av förskräckelse och försökte dra honom upp, men omöjligt. För vart tag han drog honom uppåt och givetvis hastigt släppte igen, fick Per Svensson sig ett nytt dopp. När han nu tyckte, att han fått honom tillräckligt blötad - åldermansgillena höllos här alltid i november - lät han honom ligga och gick och kallade på hjälp. Så snart denna kom, var räddningen fort expedierad. Detta är väl inga vackra historier, men det är tidsbilder.

Jordbruksförbättringarna började införas omedelbart efter ut-

brytningen 1808. Man fick då sin egen mark att röra sig på. Man var ej såsom förut beroende av grannarna. Förbättringarna kom mera en själv till godo. Tidigare var det annorlunda. En gång, när min farfars far, Pehr Johnsson, som också hade mitt ställe, före utbrytningen kom ut till sin jordremsa - han hade 50 sådana - vid kl. 4-tiden om morgonen den dag byalaget skulle så där, med sitt utsäde, hade grannen ^{av misstag/} sätt hela remsan. Grannen ville nu, att Pehr Johnsson i gengäld skulle så hans remsa. Detta ville inte Pehr Johnsson, enär han hade ämnat så ett helt annat utsäde, men han hade intet annat att göra än att svälja förargelsen.

Först vid seklets mitt började jordbruksförbättringarna ta riktig fart. År 1844 inflyttade nämligen Marcus Nissen, f. 1807 i Schleswig, till Torreberga, som han hade arrenderat på 20 år. Byn (kanske fidekomiss under Klågerup), som dittills bestått av 6 mindre arrendegårdar, sammanslogs då till Torreberga gård, som Nissen skulle bebygga. Denne var en mönsterjordbrukare både med avseende på växtodling och mejerihantering. Han hade också tegelbruksrörel-

se och brännvinsbränning. Han var också lantbrukslärare och en av ledarna på Alnarp. Efter hans exempel företog min far på 1860-talet fullständig rördikning och förbättrad växtföljd med klöver-, raps- och rotfruktsodling samt smörberedning. Förtroendet för den nya tiden var ej stort då. En gång, då min farbror besett fars rördikade mark, sade han: "Hade det varit min jord, skulle vart enda rör varit upp igen". Han köpte emellertid sedan ett ställe strax intill, och även han rördikade 15 år därefter.

Den senaste större jordbruksförbättringen inträdde i och med sockerbetsodlingens tillkomst 1885. Den betydde ett stort ekonomiskt uppsving både för jordbrukare och arbetare. Sockerfabrik byggdes i socknen, och de inemot 100-tals husmän i socknen fingo lätt arbete och god förtjänst.

Som exempel på grödornas förändring i storlek under tidens lopp kan nämnas, att på hela hemmanet Nevishög 8 skördades 1781 - 1785 i medeltal endast 55 tunnor säd årligen, under första 5-års perioden efter utbrytningen, 1809 - 1813 83 tunnor, åren 1822 - 1825

på halva hemmanet 64 tunnor, 1825 - 1829 på två tredjedelar av hemmanet 80 tunnor, 1861 - 1865 på likaledes två tredjedelar 116 tunnor och under senaste 5-års perioden före sockerbetsodlingens inträdande eller 1880 - 1884 i medeltal 128 tunnor årligen, även detta på två tredjedelar av hemmanet.

Binäringar idkades också av dem, som hade fallenhet därför. Min farfar hade biskötsel - han hade 1844 65 st bikupor - och fruktodling. Min far hade jämte dessa även orgelbyggeri. Den tidens biodlingssystem förlorade sitt värde vid sockerindustriens tillkomst och fruktodlingen vid c. 100-årigt trädgårdsbruk.

Sedan Nissen avflyttat 1864, blev arbetstillgången mindre, och detta tyckes ha förorsakat någon emigration under 1870-talet. Denna torde dock ha upphört i mitten av 1880-talet vid sockerindustriens tillkomst.

Min farfar, Åke Pehrsson, f. 1792, d. 1860, uppbar under hela sin tjänstetid 1802 - 1822 sin lön in natura, d.v.s. i skörd efter visst avtalat utsäde, såsom 1807 - 1809 efter 2 skäppor säd, 1810

- 1819 efter 6 1/3 skäppor och 1820 - 1822 efter 2 1/3 tunnor, allt i medeltal årligen. Min far däremot uppbar under sin tjänstetid 1843 - 1851 sin lön i penningar jämte någon gång kläder.

Beträffande handel och byggnadsskick lär jag visst förut ha lämnat några uppgifter.

Alla sina möbler, såsom sängar, bord, stolar, chiffonie m.fl. gjorde far själv, men mors möbleman, som hon medförde i boet, hade hon köpt. Omkring 1890 började dock även far att köpa ytterligare behövliga möbler. Kökspis inköptes c. 1893.

Kalasens gamla traditioner är mig icke mycket bekanta, enär de icke följdes av mina närmaste förfäder. Men jag tror nog, att ännu kortspel idkas från första lediga minut till den sista, åtföljd av toddydrickande, det sistnämnda dock inom någorlunda måttliga gränser.

Under hela min tid ha de större vägarna varit stenlagda, men de mindre upp till gårdarna stenlades omkring 1898 - 1930. Sin första fjädervagn fick far omkr. 1875.

Min far och min farfar, ehuru mycket fattiga, gåvo sig ^{dock} råd till att köpa böcker, fastän i ringa utsträckning. De utvalde dem omsorgsfullt och endast bland gedigna. Tidningar höll min far åtminstone sedan 1861. Troligen höll min farfar också sådana i någon mån på 1840-talet, ty att han läste sådana då, är känt.

Beträffande väckelserörelser har jag just nu under utarbetande "Missionsverksamheten i Lund" och "Missionsverksamheten i Stafanstorps", vilka jag ämnar, då de bli färdiga, inlämna på Universitetsbiblioteket.

På de båda världskrigens högkonjunkturer, under och mellan vilka min egen jordbrukaretid infaller, har jag ännu icke hunnit anlägga historiskt perspektiv.

.oOo.

ACC. N:R M. 10316:9.

1.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Kallelse till byastämman.

"Hederlige oh enige Byiemän

Det är i dag 16 år sedan Jag föra gången så som ålder man sam-
lade alla Näfvitshögs åboar för at om byta ålder man oh redovisa
årets räkning. Men af alla de som då samlade voro är nu ingen som
hörer til deta ålderlag. utan de mästa är ned mulade i grafvens
dysta boningar at onder gå för vandling. oh som salomon ytrar at
meniskan far til det rom der hon ewinerlig blifwa skal - wi haf-
we oh en störe redogörelse dag at för wänta när som detta lifwet
uphär wi saknar en efter annan af våra byemän i våra lag - Wi sak-
nar våra sido män i guds hus - snart kona oh wi warda saknade oh
andra beträda vårt rom. låt os där före wandra wisliga. låt os som
koning Dawid biyder gå in i herrans helgedom oh til bedia wid hans
fota Pal ty han är helig - Låt os knyta fridens oh enighetens band
så at ike det we som christus utroppar må koma öfwer os då han sä-
ger we de meniskor genon wilken förargelse kommer - låt os lyda

ACC. N:R M. 10316: 10.

2.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Jesu warning oh ike förtonga våra hiertan med swalg oh dryken
skap edor oh swordomar. låt os söka här i Nådenes tid at skafa
os sådana wäner som kona föra os in i ewinerliga hydor. Sådana
äro wist de som wi be wist barmhertighetens werk. bland dem är
christus den störste ty han säger wad i hafwen giort enom desa
mina bröder det hafwen i oh giort mig —————

Näfsnög d 10 Nowember 1841

————— Åke Pärson"

Ovanstående är avskrivet av Åke Pehrssons brevbok. Åke Pehrs-
son, min farfar, f. 1792, d. 1860, innehade före min far och se-
dermera mig sin fars hemman, domkyrkohegmanet Nevishög 8 1/3 man-
tal.

Kanske skulle rubriken bort lyda: Välkomsthälsning, eller tal,
vid byastämme.